

N:o 136.

Af herrar **L. G. Broomé** i Bårslöf och **J. Nydal**, om ändring i bestämmelserna för erhållande af statsbidrag för undervisning i slöjd.

De bestämmelser, som sedan år 1894 varit gällande för erhållande af statsbidrag för undervisning i slöjd, hafva föranledt många svårigheter och oegentligheter, hufvudsakligen beroende derpå, att man i fråga om dessa statsbidrag slagit in på en väg, som icke förut beträddts på något område af folkundervisningen, nemligen att bestämma statsbidragen i förhållande till lärjungeantalet, medan desamma på alla andra områden af folkundervisningen bestämmas i förhållande till lärarekrafternas antal. Visserligen sökte man vid 1900 års riksdag genom att dels omformulera, dels närmare specificera dessa bestämmelser afhjelpa de mest i ögonen fallande svårigheterna, men detta skedde på ett sådant sätt, att derigenom nya svårigheter och förvecklingar uppstodo. Från flera håll i landet har till oss ingått uppmaning att å nyo framkomma med de yrkanden, som vi rörande detta ämne i motion till nämnda års Riksdag afgåfvo, och enligt hvad vi försport hafva flere af landsortsrepresentanterna i Andra Kammaren från skoldistrikt inom sina valkretsar erhållit anmaningar i enahanda syfte. Detta har föranlåtit oss att å nyo påkalla Riksdagens pröfning af de ändringsförslag rörande villkoren för statsbidrag till slöjdskolor, som vi vid 1900 års riksdag framstälde, och dertill ytterligare foga de ändringsförslag, som vid tillämpningen af kongl. kungörelsen af den 25 maj 1900 angående statsbidrag för undervisning i slöjd befunnits af behovet påkallade.

I nämnda kungörelse stadgas bland andra vilkor för statsbidrags erhållande, att i hvarje skola skall finnas minst tio slöjdande samt att, om de slöjdande fördelats på två eller flera afdelningar, antalet slöjdande i hvarje afdelning måste utgöra minst 15 gossar eller 25 flickor. Den förra af dessa bestämmelser ställer sig hindrande i vägen för anordnandet af slöjdundervisning i små, fattiga församlingar med litet barnantal. Vid frågans behandling i Andra Kammaren under 1900 års riksdag påpekade biskop von Schéele, att af Gotlands 86 skoldistrikt voro 34 med hänsyn till folkmängd och barnantal så små, att det vore i högsta grad osannolikt, att man der skulle kunna för både gossar och flickor få understöd till slöjdundervisningen, och att flera af dessa skoldistrikt vore så små, att det knappast vore tänkbart, att man enligt nu gällande grunder skulle kunna erhålla statsunderstöd för undervisning i vare sig manlig eller qvinlig slöjd. Vid ett hastigt genomseende af en folkskollärarematrikel, som angifver barnantalet i hvarje egentlig folkskola, ha vi funnit ett 40-tal sådana skolor i skilda delar af landet med ett barnantal understigande 20. Under antagande, att alla dessa skolor äro samskolor med ungefär lika antal gossar och flickor, skulle ingen af dessa skolor kunna erhålla någon andel af statsanslaget för undervisning i vare sig manlig eller qvinlig slöjd. Om i hvarje sådant skoldistrikt en slöjdskola för gossar och en för flickor skulle kunna komma till stånd, och vilkoret om ett visst minimiantal slöjdande ej stode hindrande i vägen för statsbidrags erhållande, skulle det för undervisning i slöjd utgående statsanslaget genom dessa skolors tillkomst ökas med högst 4,800 kronor, och vi kunna icke inse, hvarför Riksdagen för en så jemförelsevis ringa summa skall lägga hinder i vägen för barnen i här omnämnda skolor att erhålla den för deras utkomst och framtid så viktiga undervisningen i slöjd, som staten genom anslag bereder barnen i andra mera lyckligt lottade församlingar tillfälle att erhålla. Det torde nemligen i regel vara så förhållandet, att just sådana små församlingar eller skoldistrikt, som här omnämnts, ha allra svårast att bära de utgifter, som äro med folkskoleväsendet förbundna. Det påpekades ock af biskop von Schéele i hans förutnämnda anförande, att man på Gotland bland andra åtgärder för statsunderstöds vinnande äfven tillgripit den att från småskolan till folkskolan uppflytta barn, som ännu icke varit fullt mogna för en sådan flyttning. Måhända begagnar man sig äfven i andra landsändar af en sådan taktik, och kommer sålunda på dessa ställen bestämmelsen i fråga att menligt inverka på skolans arbete i dess helhet.

Af Kongl. Maj:ts berättelse om hvad i rikets styrelse sedan sista Riksdags sammanträde sig tilldragit framgår, att år 1900 funnos i riket

4,989 folkskolor och 1,778 mindre folkskolor eller tillsammans 6,767 med en lärarepersonal af 9,355 personer och 523,152 barn, och att understöd för främjande af undervisning i slöjd för år 1901 utgått till 7,036 slöjds-kolor och slöjdafdelningar med tillsammans 368,085 kronor. Då de flesta folkskolor och mindre folkskolor äro samskolor och sålunda vid hvardera af dem borde anordnas en slöjdskola för gossar och en för flickor, samt öfriga skolor i allmänhet hafva så stort barnantal, att undervisningen i slöjd måste vid hvarje skola fördelas på två eller flera afdelningar, hvadan slöjdskolornas och slöjdafdelningarnas antal borde vara inemot 14,000, så framgår tydligt, att det ännu återstår mycket att önska, innan hvarje folkskolebarn kan blifva i tillfälle att komma i åtnjutande af den undervisning i slöjd, som i våra dagar mer än någonsin tillföre torde vara af behovet påkallad, sedan industrien dragit så många arbetskrafter från hemmen och föräldrarna i allmänhet hvarken ega tid eller förmåga att bibringa sina barn den undervisning i slöjd, som under forna dagar utgjorde hufvudbeståndsdelen i den uppfostran, som barnen i allmogehemmen erhöilo.

Då emellertid de folkskolor, som hafva så litet barnantal, att statsbidrag för undervisning i vare sig manlig eller qvinlig slöjd för dem ej kan erhållas, äro — såsom här visats — jemförelsevis få, så torde förnämsta orsaken till klagomålen öfver bestämmelserna angående minimiantalet slöjdande härleda sig från den bestämmelsen, som afser slöjdafdelningen. I synnerhet har bestämmelsen, att i hvarje slöjdafdelning för flickor antalet slöjdande skall vara minst 25, verkat hinderligt för anordnande af slöjd-undervisning vid åtskilliga skolor. Om t. ex. i en folkskola finnas 49 flickor, så är det olämpligt, för att ej säga omöjligt, att sammanhålla dessa i en enda slöjdafdelning, ty *en* lärarinna kan icke nöjaktigt på en gång undervisa dem alla. Men om de nu delas, så att det blir 25 lärjungar i ena afdelningen och 24 i den andra, så erhålles statsbidrag endast till den ena afdelningen.

I tätare befolkade samhällen, der folkskolan delats i två eller flera afdelningar med hvar sin lärare eller lärarinna, torde det ofta vara af stor vigt både med hänsyn till slöjdlokal och lärarekrafter, att sådan afdelnings gossar eller flickor kunna få sammanhållas i en slöjdafdelning; men om sådan folkskoleafdelning t. ex. omfattade 14 gossar och 24 flickor, skulle hvarken för gossar eller flickor någon med statsbidrag understödd slöjdfdelning af ifrågavarande folkskoleafdelning kunna bildas, utan måste under sådana omständigheter barnen från denna folkskoleafdelning i och för slöjd-undervisningen sammanföras med barn från annan eller andra folkskole-

afdelningar, hvarigenom svåra olägenheter kunna uppstå med afseende på anordningen af undervisningen i öfriga folkskolans ämnen, i synnerhet der — såsom väl oftast torde vara fallet — de olika slöjdfafdelningarna hafva gemensam slöjdlokal, som skiftevis måste användas, under det undervisningen samtidigt pågår i andra ämnen inom öfriga folkskoleafdelningar på platsen.

En annan bestämmelse i kungörelsen i fråga har likaledes föranlett åtskilliga obehagliga förvecklingar. Det har nemligen i nämnda kungörelse införts en ny grundsats för betalningen. Arbetet skall utgöras efter *en* grundsats, betalningen efter *en annan*. Det skall slöjdas efter timmar och veckor, men betalningen skall utgå efter månad, och det en månad om 30 dagar. Vidare är bestämdt, att betalningen skall utgå endast efter *hel* månad, under det slöjdtiden skall rätta sig efter skoltiden, som ju under en termin kan omfatta t. ex. 10, 11, 16 eller 17 veckor och sålunda icke sammanfaller med jemna månader om 30 dagar. Man måste därför omarbета skolreglementens §§, som handla om terminernas längd, och dervid låta hänsynen till slöjdundervisningen vara den dominerande. Detta kan naturligtvis afhjelpas dermed, att bestämmelserna om statsbidragets erhållande efter hel månad beräknadt strykas och att bidraget beräknas efter timmar eller veckor med maximum 80 eller 40 kronor för helt läsår.

En annan oegentlighet är den, att slöjdbidraget får reqvireras först efter den 1 december, så att läraren ej såsom i andra fall kan erhålla sin aflöning qvartalsvis, såvida ej skolkassan vill förskottera den, utan först in på nästa år. Och för embetsverken, som skola behandla dessa requisitioner, torde det vara mindre lämpligt att erhålla och granska tusentals sådana just vid årsskiftet, då det ju råder stor brådska på alla expeditioner. Vi finna icke heller skäl föreligga för annat förfaringssätt härvidlag än det, som är föreskrifvet angående requisition af statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor. Det torde ock förenkla arbetet både för skolråd och andra myndigheter, som saken rör, att requisitionen af båda dessa slag af statsbidrag kan verkställas samtidigt och medlen samtidigt utanordnas.

På grund af hvad sålunda anförts, få vi härmed vördsamt hemställa,

att Riksdagen måtte

dels antaga följande ändringar i de bestämmelser för erhållande af statsbidrag för undervisning i slöjd, som innefattas i kongl. kungörelsen af den 25 maj 1900:

att till § 1 fogas ett mom. 3 af följande lydelse:
Om i dylik folkskola eller slöjdafdelning, som omfattar samtliga till en af särskild lärare eller lärarinna undervisad folkskoleafdelning hörande gossar, det i mom. 1 och 2 af denna § bestämda minimiantalet ej uppnås, må denna omständighet ej utgöra hinder för statsbidragets erhållande på öfriga här ofvan angifna villkor, för så vidt samtliga vid folkskolan eller folkskoleafdelningen i fråga inskrifne gossar deltagit i slöjdundervisningen;

att till § 2 lägges ett lika lydande moment med den ändring, att ordet gossar här utbytes mot ordet flickor;

att tredje stycket i § 1 mom. 1 får följande lydelse:

att samma undervisning under året pågått 136 timmar med minst två och högst sex timmar i veckan, i sistnämnda fall fördelade på minst två dagar;

att § 3 får följande ändrade lydelse:

»Om i folkskola — — — meddelats åtminstone» 34 timmar, fördelade på sätt, som i § 1 föreskrifvits, »eger skoldistriktet — — — bekomma» mot timantalet svarande andel af det »statsbidrag, — — — erhållas».

att § 4 får följande ändrade lydelse:

»Har slöjdundervisning — — — skoldistriktet erhålla» så stor andel af de i §§ 1 och 2 omförmälda statsbidrag, som motsvarar det antal timmar, »undervisning uti — — — pågått minst» 12 veckor »och att slöjdtimmarna — — — meddelats»;

att i § 4 orden »hela, på angifvet sätt beräknade, månader», utbytas mot orden »timmar, på angifvet sätt fördelade»,

att i tredje stycket af § 6 orden »utgå för hvarje — — — understödsbelopp», utbytas mot orden »utgå för det antal timmar undervisningen pågått»;

att fjerde stycket af samma § utgår;

att § 7 får lika lydelse med § 4 i kongl. kungörelsen af den 1 juni 1900 angående statsbidrag till aflönande af lärare vid folkskolor och småskolor;

dels besluta att med 10,000 kronor höja det af
Kongl. Maj:t till understöd för främjande af slöjd äskade
anslaget.

Stockholm den 27 januari 1902.

L. Gust. Broomé.

Joh. Nydal.

I motionens syfte instämma:

A. Thylander.

Carl J. Ödman.
